

Martin Andersen Nexø

Lønningsdag (En idyl)

(1900)

Inde over åsene står skoven og sover, hvid og uformelig, hyllet overdådigt ind i blød, ren vintersne; kun hvor en fugl har sat sig og rystet sneen bort, stikker der en nøgen gren frem, sort og skaldet og uhyggelig. De dybe kløfter er også sneet til, og den jævne
 5 lyng, og de nøgne blå klippeflader. Det slanke, cypresagtige enebærtræ luder under et bjerg af hvide krystaller, og slåenbusken modner langsomt sine bær under bolstrets milde kulde.

åsene bakkerne

Sneen ligger højt i de dybe stenbrud under åsen, arbejderne må skovle og trille den bort for at nå ind til klippen. Og der hænger lange istapper
 10 ned fra granens rødder, som stikker nøgne frem i bruddets overkant.

Og ned over landet, så langt man kan øjne, ligger der sne, ned forbi småkrattet, ud over engene, hvor drengen løber på skøjter, ind over byvangen lige ned til havet, der ligger en halv mil borte, dækket af drivis. Og solen skinner på det hele, så mildt og blålig hvidt, så tandløst
 15 og kraftesløst som en gammelmors smil.

I havstokken ligger der en lille by. Den skylder klippen sin eksistens, og husene vender mange små rudere som årvågne øjne ind mod stenbruddet, hvor forsørgerne færdes. Jorden er mager, mest sten, men selve stenen bliver brød og giver fra uge til uge, hvad man bruger til at
 20 leve, stundom mindre, aldrig mere, men som regel slår det lige til.

Den lille bys tage skinner røde gennem den hvide sne – rødt og hvidt, det kunne se ud, som om man flagede for fattigdommen.

Solen er ved at gå ned langt inde, og det hvide land får et let rosen-skær. Og fra hver arne i byen stiger der røg – blå røg – lige i vejret, som
 25 var arnens simple offer af tang og græstørv og kogødning taget til nåde af de lunefulde guder.

Kokasserne krummer sig, og tangen knitrer, og lørdagsilden flammer op, rede til at tage imod, hvad forsørgerne har købt på vejen hjem. Børnene stikker ansigterne ind til flammen, der glitrer i deres store øjne
 30 og rindende næser, mødrene løber uroligt til og fra køkkenvinduet. Nu svandt solen, de skulle allerede være undervejs.

Vejen kan følges i sine siksaklinjer næsten helt op til værket, men den vandrende linje, der ved denne tid af dagen bugter sig ned ad den, hvor bliver den af? De skulle da vel ikke være faldet ind undervejs? Gud
 35 forbyde det.

En og anden kvinde folder sine hænder i opdukkende græmmelse eller udstøder en bitter forbandelse, og hist og her græder et barn af sult, så det høres langt ud.

(...)

5 Arbejderne har set solen gå i bjerge og røgen stige op fra hytterne; de har rømmet op og lagt værktøjet til side; nu står de i små klynger og venter værkejeren. Der lige henne på enden af åsen ligger hovedgården, derfra skal han komme. Fandens også, at man ikke kan få sine surt erhvervede skillingen i ordentlig tid! Bare han ikke er rejst bort lige som forleden

10 lørdag.

Endelig kommer han fulgt af sin store hund. Han har skindposen i hånden, så er der altså penge på markedet i dag! Om en god halv time kan man være hjemme med ugelønnen; det er ned ad bakke, og med otte kroner i lommen bliver man let til bens.

15 Værkejeren og hans arbejdere går og måler ugens arbejde op: brosten, skærver, trappesten. Den store mand skælder over en favn skærver, der ikke er lagt på jævn bund – det giver uærligt mål, siger han. Svenske Anders tager imod skændene med bøjet hoved og håber på den måde at slippe nogenlunde skadesløs fra sit uheldige kneb; for nu har værkejeren

20 jo ret til at anvende skøn i stedet for det ærlige, redelige favnemål.

Værkejeren ser grundende på ham: „Nå, ja ja, lad det gå for den gang. Jeg ryger vel ikke af pinden for de par skilling, du kan snyde mig for, Anders,“ siger han så godmodigt og begynder at åbne for posen.

Der klinger bjælder hen over åsen, og en lille slæde med en kraftig

25 hest for suser hen ad vejen fra hovedgården. En flot fyr i pels og skindhue – værkejerens søn – springer ud af slæden og kommer hen til dem.

„Vil du med ind til byen, far? Stort l'hombreparti på hotellet.“

„Har ikke råd i aften“ svarer værkejeren.

Sønnen peger med støvlesnuden på skindposen, men værkejeren

30 ryster på hovedet og ser rundt på sine arbejdere.

„Åh, sludder gamle, arbejderne venter til mandag! Der er mønt at tjene i aften, slagteren du – allerede lidt anløben – og en ganske ny mand, grosserer. Du må sku have revanche på den slagter.“

Værkejeren står et øjeblik tvivlrådig. Så stikker han hånden i posen

35 for at betale den første mand, men fanger i det samme den næsten truende ængstelighed, hvormed alle øjne hviler på ham. Og pludselig sætter han et barsk ansigt op og siger: „Vi venter med at gøre op til på mandag, folk.“ Og han skræver ind til sønnen i slæden, der farer klingende op til hovedgården igen.

40 Den lange arbejdersrække bevæger sig ned ad landevejens siksaklinjer, ned mod husene ved havet, hvor nu lysene skinner. Skikkelse efter skikkelse snegler de sig frem, ludende og trætte, som triste illustrationer til den sætning, at gangen er en stadig afbrudt falden.

Der er bjældeklang igen bag dem, som hurtig kommer nærmere,

skændene alvorlig irettesættelse

l'hombre kortspil med oprindelse i Spanien

og værkejerens store hund halser forbi. Én for én blotter de sløvt og møjsommeligt hovedet, endnu før slæden kommer på siden af dem – de kender herren på hunden.

Og én for én retter de sig igen langsomt, bedækker hovedet og sender
5 et træt, ligegyldigt blik efter slæden, der kører frem som i et espalier af
grå, bøjede nakker. Kun den nederste i rækken, han der går forrest, gør
ikke mine til at blotte hovedet.

„Han er en krakiler,“ siger værkejeren til sin søn. „Han hører til
disse socialister, som de har så mange af ovre. Men han får sin afsked
10 en af dagene – så snart vi kan undvære ham.“

Men sønnen griber pisken, slår et lystigt smæld over arbejderens
hoved og klipper med snærten huen af ham, så den triller i grøften.

krakiler drillesyg eller dis-
kussionslysten person

snærten den yderste, tynde
del af piskesnoren

